

Ивана Миланков

САМОЗАБОРАВ

БИБЛИОТЕКА БРИТАНСКОГ МУЗЕЈА

Лондон. Облаци. Ја сам свакако већ на небесима, Сведенборговим. Бројим их. Тек сам на петом. Ту су и Анђели, сваки са својим знањем. Ту су и језици анђеоски. Нису од звука. Од ваздуха су. Од другог света су. Бројим и Анђеле, ако се дају избројати на вршку чиоде. Бројим и дане земаљске, јер имам седмодневну стипендију British Council-а од за истраживачки рад. Проучавам Сведенборга и Јакоба Бемеа, за седам дана у временима оним када није било Википедије, у временима библиотеке. Ево ме, седим у библиотеци Британског музеја и чекам своје књиге из 17. века. Доносе ми их на колицима, у рукавицама, и дају ми пар примерака. Због гљивица и још понеке болести књиге. Мало ниже од мене, једном човеку доносе папирусе који су под стаклом, јер распали би се у додиру са ваздухом. Имам своје место, а и суседе. Са десне стране један млађи, елегантни господин са краватом. Видим поштује ову величанствену институцију. С леве стране бакица са шеширићем, листа енциклопедију о бродовима, чак и прича са бродовима. Коментарише битку код Трафалгара. Љута је. Жао јој је Шпанаца. Воли Шпанце! Повремено се окрене ка мени и каже „Do you know I have a Parror, the green one?” Озарена. Одмах затим додаје: „His name is Timothy.” И враћа се бродовима. До господина са краватом свртати понекада један такође елегантан, разговарају на фаранцуском. И тако, из дана у дан, иста екипа. Али једног дана, другачијег мало, усред мог пењања на седмо небо – мрак, и некакав чудовишно дубок глас који је долазио од куполе библиотеке, глас који нешто древно збори. Окренем се елегантном и питам „Шта каже овај паклени глас?” Елегантни

ми каже: „Мора и пакао да проговори када се чита Сведенборг”, па наставља даље. „Над Лондоном је био тропски пљусак, зато нема струје, а сви ми морамо да изађемо кроз северна врата”. И сви ми излазимо кроз врата севера. На улици смо. Елегантни ми се представља. Зове се Мишел, Француз, професор енглеске књижевности у Бордоу. Бакица нас поздравља, иде на чај код пријатељице. Мишел мене позива на кафу. Прихватам. Долази кафа. Ја палим цигарету и страсно увлачим димове. Таскамо тако Мишел и ја, и димови са нама. И одједном Мишел ће мени: „Знате. (Пауза). Позвао бих вас. (Пауза). На вечеру. Али боље не. Ви сте мистик.” Значи нема вечере, помислим ја. А могло је негде у Сохоу, пуно је лепих ресторана тамо. Уосталом, шта ће миститику вечера. Али Мишел, да Мишел, задивио ме је. Добро је познавао границе сопственог саздања. Имао је непревазиђену елеганцију директности. Потом ми каже да још четири преостала дана могу да посветим Лондону, а не библиотеци, јер у кућици преко пута је Swedenborg’s Association и да ће ми ту дати све књиге, чак на матерњем језику. Растајемо се Мишел и ја. Свако у своју паралелу. Кућица нема звоно. Куцам. Излази човечуљак са метлом у руци и нордијском капицим на глави. Чудо. Вилинско чудо. Тај човечуљак, у ствари, беше некакав нордистки гном. Добила сам десет књига на српском, могла сам да бирам ћирилицу или латиницу. Чудо.

Увелико је вече. Шетам Лондоном сама. Погледнем у ресторане. Време за вечере. Госпође у елегантним хаљинама, господа у оделима. Винске чаше. Миришу зачини Индије. Почине блага киша, она лондонска, без кишобрана, пада ми по кожи, изнад очију, пада блага, из благих небеса. У уму ниче млада трава. Мистично. Да.

РАХЕЛА

Рахела. Моја прабаба. Доведена из Жомбоља са миразом од перине, сребрног есцајага, и толико и толико дуката. Уз сеоског лекара, учитеља, попа и нотара била је једна од наважнијих персоне у селу. Сећам је се. Ја сам тада била девојчица од својих пет или шест година. Сећам се је, старице одевене у црно, у боју у коју су се одевале старице као да је то договор са пределом који им се ближи. Тај предео се звао смрт за коју су ми рекли да је црна и да сви који тамо оду више се не враћају. Много сам волела моју прабаку, али нисам волела ту смрт из које се нико не враћа. Знам да сам ноћима и ноћима гвирила кроз прозор уличне собе не бих ли видела покојног комшију Марка. Очекивала сам да ће се појавити иза неког угла, из некакве капије, али њега заиста више није било нигде. Рахела, моја прабаба беше једна од назначајнијих жена у

селу, ево због чега. Умела је да гледа. Гледала је кроз визије. Умела је да види оне којих више нема, нестале или и изгубљене. Сваки дан су људи из села отварали врата наше велике капије и улазили са фотографијама у рукама и делићима одеће несталих. У данашње време моја бака Рахела је могла да отвори PARANORMAL OFFICE. Али, не, она је то радила из некевог племенитог зова. Била је пуна љубиви и самилосна према несталима и изгубљенима. Сваки пут када бих дошла у Српску Црњу она би ме ухватила за руку, и мене тако танушну девојчицу у црвеној цицаној хаљини водала по селу, од куће до куће, нарочито тамо где је неко умро. У тим кућама би нас сачекивао покојник у отвореном ковчегу, у такозваној гостинској соби која је гледала на сокак. Било је ту и много људи на бдењу. Сви су они желели да бака отпочне причу са онима којих нема, који су тамо, у том црном пределу. Наиме, моја прабака је преносила поруке живих мртвима. Кад сам то први пут видела моје лице је имало израз WOW емоција. Временом сам се на то навикла. Тако смо бака и ја као „Циганке варошанке што још из села нема” по селу, од куће до куће читаву једну годину, док није дошло Рахелино време, док није дошао позив да напусти земљу. Њена смрт ми је тешко пала, јер она ми је била више од претка онако како се то устаљено схвата. Она је била моје правреме. Када сам са баком и мамом први пут отишла на њен гроб, тајно сам узела мали баштенски ашов и почела да копам земљу поред њеног гроба, јер рекли су ми да је земља као моја лопта. Пошто су ми казали да је она на небу, али не на овом када се подигне глава, већ на неком другом, ја сам хтела да ископам смрт, да направим велику рупу смрти и дођем до тог другог неба на другој страни лопте, тамо одмах иза смрти, и да уђем у то друго небо и оданде извучем моју прабаку Рахелу. Видевши ту моју тугу за прабаком, моја бака Марија ми је испричала како је прабака умрла. У једном прекрасаном летњем дану седеле су њих две у летњој кухихињи. Бака Марија је љуштила шарагарепу, а прабака Рахела је мало прилегла на отоман и ово рекла баки: „Слушај, Марија. Идем ја полако својој кући.” Бака је у неверици питала „Како изгледа та твоја кућа?” Она јој је на то одговорила: „Та моја кућа нема врата, уместо крова има небо!” То је рекла и окренула се ка зиду. Бака је испустила шаргарепу, прабака је испустила душу. Отишла је у оно друго небо из ког нисам могла да је извучем. Отишла је у небо иза смрти.

НАЈКРАЋА ЉУБАВНА ПРИЧА

Да сам сликар поинтилиста ову бих причу насликала овако: Лондон, ружичасте ципеле, жута ташна, тачкице, коцкице. Да, свега овога ће

бити у овој причи о љубави. Кад год сам одлазила у Лондон, одседала сам у кући, у улици Edgware Road, код Тање и Георгија (Жоре) Бена. У Лондон су емигрирали за време Бржењева. Једноставно, њих двоје беху звучна бића, волели су да говоре шта мисле а мислили су из слободe. Георгиј је био чувени преводилац Едгара Алана Поа. Упознала сам га у Београду на интернационалним преводилачким сусретима где је добио признање за најбољи превод чувеног Поовог стиха „Never more” који је морао да задовољи онаматопеју гаврановог гласа које у енеглеском има. Георгијево решење је било „Не вернуц, не вернуц” што јесте личило на птицу, мени више налик на коса, пролећну птицу, али ипак птицу. Наши лондонски сусрети су увек били радост. Сећам се једном смо пробдели целу ноћ причајући о Александру Блоку. Тако будни и занесени дочекали смо јутро. Тања кува кафе и спрема тост и не престаје да рецитије Блока. Ја желим да се ово јутро опет претвори у ноћ и то што пре. Већ сам од раног јутра осећала умор од дана и његових црвених аутобуса. Тања и даље рецитије, ја журим ка ноћи, Жора глас савести и свести гледа на сат и опомиње Тању да ипак морају у BBC RUSSIAN HOUSE где раде ако новинари. Тања рецитије и облачи се. И ево како је то изгледало: ружичасте лаковане ципеле, дречава лакована жута ташна, сукња на туфнице, карирана кошуља и у коси безборој летирића. Потом се гледа у огледалу и пита мене и Жору „Да смањим мало неку боју, можда ону која се не слаже са бојом аутобуса. Или да смањим по којег лептира?” И још јданпут пита Жору који помно гледа у сат, више у сат него у њу: „Жорењка, како изгледам?” На то ће њој Жорењка: „Давно је је било то када сам те гледао очима. Заборавио сам ти и боју очију. Не знам више ни како изгледаш, једино што знам је да те волим, милаја. Не зна љубав какве су боје твоје очи. Љубави очи не требају.” Онда су Тања и тачкице, и коцкице и лептирићи коракнули у Лондон, а Лондон је звонио најлепшим звонима.

Ево ме у Лондону поново, опет сам у улици Edgware Road. У кући су нови људи. Нове боје. Нема више звона. Тањи више не требају ципеле, Жорију није потребан сат, али лептирићи су још увек ту. Говоре ми испод коже.

МАЛА ЦРНА ХАЉИНА

„О чему размишљате, Ивана?” Питају ме тржни центри УШЋЕ, ДЕЛТА ЦИТУ, ГАЛЕРИЈА, РАЈИЋЕВА.” О чему размишљате када не мислите на нас? Где ви Ивана купујете ваше хаљине?” Размислим па им кажем: „Ја моје хаљине купујем на улици.” Ево како. Овако. Идем тако улицом и дуне ветар. Онда брзо пронађем стакло неког омањег

излога, да се огледнем, да проверим где ми је коса, мали прст, лево колено, моја суштина, постојим ли још? И онда у том излогу угледам њу, малу црну хаљину. Угледа и она мене и каже: „Come on baby!” Намигнем јој и уђем. Покажем продавцу хаљину из излога. Тада лутка остане пуста и сама, без мале црне. Немам емпатију према луткама, јер оне су увек саме. Такве су. То је њихов избор. Продавац у рукама држи малу црну и каже: „Кабина вам је тамо лево, па низ степенице, надоле” Ја му одогуварам: „Пакујте је, без степеница. Већ смо се договориле мала црна и ја.” Али продавац, спакује и степенице као додатну дугмад да добро прикопча оно „надоле” и оно на дну, испод сваког дна, јер напољу је ветар. И у мени је ветар. Тек да се ветрови не сударе.

THE PRESENT SIMPLE TENSE. ГОСПОДИН И ГОСПОЋА ЦОУНС.

Некада се учило из половних уџбеника или из уџбеника старијег брата или даљег рођака. Графички је то изгледало овако. Много подвучених реченица у разним бојама – црвена за много важно, зелена за мање, плава за може, али и не мора. Неке странице су биле умрљане флекама од поморанџе, што значи да се то градиво учило зими, уз зимско воће. Душу дало за какав истражни поступак или археологију случаја. У таквом једном времешном уџбенику нашао би се и The Present Simple Tense онако старински, успорен онако *every day*. За овакав Present Simple треба замислити господина и госпођу Цоунс. Господин Цоунс би уредно *every day at 9 o'clock* одлазио у свој *office*, лондонски *Voby* би уредно чувао улице и грађане, госпођа Цоунс би уредно *every day* постављала *5 o'clock tea*. Суседи би седели у својим баштама и уредно *every day* отпоздрављали *Good day*. Руже би се *every day* уредно окретале ка сунцу. Сви су имали поверење у то *every day*, јер све је било мирно, ушушкано као велика рођенданска торта са јагодама на врху, али рођендан није *every day* и нож није *every day*, јер чему рођенданска торта без ножа, без прве кришке слављеничке, без првог залогaja. И чему обичан, календарски рођендан са тортом од марципана. Потребан је рођендан, онај други са резом. У том контексту долази и *sometimes*. Понекад. Понекад нож. Понекад се нешто ишчаши из зглоба, одсече. Поводом *sometimes* на сцену поново ступа уредни господин Цоунс кога уводи ова реченица „But sometimes Mr. Jones...”, али више нема господина Цоунса, јер нема ни следеће стране, истргнута је. Не знам шта се догодило господину Цоунсу, али тада сам морала да научим баш то нешто из те непостојеће стране. Тада нисам могла да научим ништа, али касније сам научила све. Научио ме нож. Научила сам нешто своје. У тој непостојећој страници на дивном енглеском, у свим граматич-

ким временима чекали си ме су ме Д. Х. Лоренс и Вирџинија Вулф. Пресекли су *every day*. Одвукли ме у заводљиве сенке.

СМРДЉИВИ МАРТИН

Затвори, самице, етикете „друштвени паразит“, друштвено користан рад по логорима, повез преко очију и чекање метка, све то иде уз песнике. Али електричну столицу још нигде нисам пронашла у историји песничких живота. Мене умало да задеси. Јуче из поштанског сандучета покупим рачуне и видим два коверта Инфостана. Зашто две упитам се ја. У првом све нормално, стандардна месечна сума. Отворим други кад оно, ОПОМЕНА ПРЕД УТУЖЕЊЕ. Присећам се свих оних мрава, бубамара, скакваца... Нисам ли неког згазила? Онда пребирам по прошлим животима, по сновима да видим нисам ли неког у сну убила. Досије чист. Чак се не помињем ни у једној дворској сплетки. Али, јој, ипак сетим се, прошле ноћи сам убила једног смрдљивог Мартина, ружну бобу са лепим именом. Да, да, изгледа да ме чека електрична столица. Са страхом скрећем поглед надоле да видим предмет опомене, очекујем неке силне нуле, умножене нулама које треба да платим. Кад оно дуг од 80 динара. Само једна нула. Сажалим се на смрдљивог Мартина и на његов јефтин живот. Све се завршило на једној нули. Значајној једној. Ви који сада у ове летње дане таманите комарце потрудите се да од десет не дођете на хиљаду. Мислите да нико не види ваше „злочине“, а онда дође обавештење о неком кобојаги неплаћеном рачуну из марта или фебруара. Са бубама се никада ништа не зна. Можда је у том смрдљивом Мартину био Грегор Самса, можда Кафка није завршавао своје романе да људе не би претварао у комарце. Полако, пажљиво, нежно са бубама. Око из сенке види све.

ЈАПАНСКИ ВОЗОВИ

Чујем да су јапански возови достигли невероватну брзину. ФБ ме увек пита „О чему размишљате Ивана?“ Што се мене тиче могао би да ме пита и то веома често „Шта замишљате Ивана?“ Замишљам да сам у Јапану, у брзом возу за Кјото. Песник сам. Забележила бих нешто. Погледам на сат, тек што сам села, видела два-три дрвета, нанела руж на усне, бацила поглед на сат и видим – ускоро ће Кјото. Схватам да имам само толико времена да из торбе извадим папир и оловку и напишем који редак. Успевам само ово: „Живот је нар. / Да ли да га отворим?“ И Кјото. Боже, у оваквом возу нема времена ни за стандардни хаику,

ни за стандардни трешњин цвет коме ипак треба време да испуни свој смисао. Можда за годину или две, можда би тада била у дилеми да ли да напишем живот или нар. Дотле ће ме довести нова брзина. Не, то није пут за Кјото, то је пут ка првобитној честици у којој престају сви језици, а све је изговорено.

САМОЗАБОРАВ

Самозабрав. То је када кажем: „Не, ја нисам за Холивуд. Моја коса је ветар. Ја сам моје лице. У голубовима. У објективу је нека друга жена, робиња у раму, у мери, опсегу, од позе до позе, савршена, без иједне пегице на носу, испеглана, спремна за сцену, црвени тепих, овације.” Самозабрав. Унутрашња страна света. Мирис „мадлене”. Топла чоколада. По подне. Напољу је цвеће. Самозабрав.

ЋАСКАМО МОЈА ПОДСВЕСТ И ЈА

Онда када дође бол и када се не уме са њим, ево шта се деси. Прва у помоћ дође подсвест. Када ме је напустила моја вољена мачка почела сам манијакално да купујем метле свих врста и величина. Имала сам их толико да сам могла да пометем равно пет кућа. Када се прекинуло једно лепо пријатељство почела сам да купујем слонове, не нисам била Цезар па да скупљам плен из римских провинција. Беху то они слоновни сувенири из Indian shop-а. Ево их тачно десет, рапсоређених по полицама које уредно бришем од прашине. Још увек ми није јасна симболика метли и слонова, јер ни сами симболи нису тако дословно једноставни као на пример сунце-светлост, вода-прочишћење...

Вишеслојни су. Долазе из необјашњивих дубина. И зато суботом, увек суботом, волим суботу јер субота има дубину смарагда, нарочито поподне у башти, позовем своју подсвест на шољу зеленог чаја да мало проћаскамо и да заједно решимо једначине са десет непознатих.

ЉУДИ НАЛИК ЛИФТОВИМА

Данас сам заволела неколико људи. Били су налик лифтовима. Неки дискретни људи. Пригушено осветљени. Тихи. Као музика за лифтове. Као биљке. Њишу се лагано. Лагано, као када лагано пада киша у смарагдном сну. Толико лагано, да више не желим своје високе потпетице и друга ропства гардеробе. Лагано нестају жуљеви. Лагано ишчежава

бол. Волела сам ове људе налик лифтовима. Данас сам упознала још неколико људи. Били су то људи са харизмом шампањца. Пенушави. Бесциљни. Живе у три времена истовремено. Или ни у једном. Заволела сам их. Излазим из лифта. Сама. Без лифта. Без могућег додира неба. Нестају људи налик лифтовима. Тамо горе на неком од спратова завршава се *cocktail party*. Сви шампањци су испијени. Потрошила се пенушева прича. Напуштају ме лагани људи. Лагано постајем киша. Лагано долази јесен.

ЧОВЕК КОЈИ ЈЕ ВОЛЕО КОЊЕ

Ал' жао ми коња...

Ђорђе Балашевић

Мој прадеда Владимир (Шандор) Миланков. Човек недокучивих плавих очију, човек са средњим именом, административним, додатим од стране монархије, човек који је волео коње. То је мој прадеда. Упознали смо се преко фотографија, сада већ племенито пожутелим. Упознали смо се преко приче моје баке. Мој прадеда је живео давно, у једном европском краљевству. Радио је као парадни кочијаш грофа Кларија у кикиндском диштрикту. Волео је коње. Коњи су били његова јутра, његов исток, његова светлост. Сем коња, волео је и ружичњаке, оне грофовске и оне наше дворишне. Беху то његове две непомериве љубави. Знам да би волео и мене. Али тада ја нисам живела у времену. Било је то време његових љубави, док није дошао велики облак Великог рата. Неколико дана пре почетка рата Банатом је прутњао торнадо. Бака ми је причала да је небо било црвено и да се прадеда Владимир попео на врх сена и рекао: „Марија! Гори свет”. Тај велики торнадо отворио је врата Великом рату. Прадеда је, као и сви Срби, био мобилисан у аустроугарску војску. Али сви мобилисани Срби су се здушно договорили да уколико их пошаљу на српски фронт, да тог истог тренутка скину аустроугрске униформе. Мог прадеду су послали на фронт у северној Италији, у Солферино на реци Пјави. Кажу да је то био најстрашнији фронт. Прадеда је гледао како лете руке, ноге, главе, како људи тако и коња. Преживео је тај пакао и вратио се у Банат. Бака каже да је дошао неки други човек, странац. Више није говорио. Ако би нешто и рекао, рекао би: „Коњи, коњи... Хоће ли им неко вратити главе, гриве?” Бака ми је причала како је по гривама знао који ветар дува и одакле. За време северног, гриве би ишле удесно; за време јужног, гриве би ишле улево. За њега више нису постојали

ветрови. Историчари уметности кажу да је надреализам изнедрен из ужаса Првог светског рата. Тако је почела деконструкција света. Заиста, изгорео је свет. Баш такав свет је видео мој прадеда на врху сена када је тутњао торнадо. Једнога јутра, мој прадеда на коме су остале само велике недокучиве, плаве очи отишао је у грофове штале и пустио коње на себе. Знао је чак и то. Знао је како се то ради. Гледам пожутелу фотографију и осећам да је мој плавооки прадеда у пределу без времена, поново међу ветровима, слободан, као и коњи. Лете заједно, као што се лети на Шагаловим платнима. Ја сам са спољне стране фотографије. У земаљском времену. Ослушкујем ратове, све веће и веће.